LES ORACIONS COMPARATIVES PROTOTÍPIQUES EN CATALÀ
Estudi general i relació amb altres llengües romàniques

Mònica Cabré i Playà

Treball Final de Carrera de Filologia Catalana

Universitat Oberta de Catalunya

Juny de 2013

Tutora: Avel·lina Suñer Gratacós

Consultora: Maria Gené Gil

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ 2

2. LES ORACIONS COMPARATIVES 6

3. LES ORACIONS COMPARATIVES PROTOTÍPIQUES 8

3.1 Diferències principals entre les comparatives pròpies i les prototípiques 8

3.2 Propietats de les codes prototípiques 10

4. ELS ESTEREOTIPS 16

4.1 Valors culturals i pragmàtics 16

4.2 Classificació 18

5. LES COMPARATIVES PROTOTÍPIQUES EN ALTRES LLENGÜES ROMÀNIQUES 20

5.1 Aspectes generals 20

5.2 Els casos particulars 25

5.2.1 L'estructura sintàctica 25

5.2.2 Els elements comparats 27

6. CONCLUSIÓ 30

7. BIBLIOGRAFIA 31

ANNEXOS I i II 36

1. INTRODUCCIÓ

Una de les propostes de treball de final de carrera, entre les moltes que oferia la UOC, que em va semblar interessant d'abordar era la que s'anomenava *Oracions comparatives*. La gramàtica sempre m'ha interessat, a més aquest és un tema que encara no ha estat gaire estudiat i semblava que hi havia camp per fer una mica de recerca. Ben aviat però es va fer evident que un estudi global de les oracions comparatives podria resultar una empresa excessiva i que caldria acotar-lo una mica a fi de treballar-lo millor. Així, aconsellada per la tutora responsable del TFC, Avel·lina Suñer, vaig optar per centrar el meu treball en l'estudi de les oracions comparatives prototípiques, de les quals crec important destacar-ne el caràcter d'expressions lexicalitzades o properes a la lexicalització, és a dir, locucions fixades o travades en el llenguatge corrent. Aquest tipus d'expressions rarament les trobem en els diccionaris o en les gramàtiques i, tot i així, cal identificar-les i conèixer-les bé quan es treballa en camps com el de la traducció —en els diccionaris hi podem trobar, en les entrades dels prototipus més consolidats, una accepció o una referència al seu ús en oracions d'aquest tipus, per exemple, dins de l'entrada *fel,* s'il·lustra la definició amb l'expressió *amarg com el fel*, o en l'entrada de l'adjectiu *vell* hi trobem l'exemple *és més vell que Matusalem*. A més, una correcta descripció i tipificació pot esdevenir un instrument útil en el desenvolupament de la traducció automàtica, cada dia més difosa i, també, més necessària.

La comparació és un mecanisme cognitiu que permet, mitjançant l'analogia, atribuir a un individu que no coneixem propietats que posseeixen altres individus que formen part del nostre bagatge cultural (Suñer, 2013)[1]. Les oracions comparatives són molt usades en el llenguatge corrent, i d'una forma més o menys completa totes les gramàtiques tradicionals en parlen, però no és sinó modernament que s'ha despertat l'interès per l'estudi de les oracions prototípiques, interès lligat sobretot a les dificultats que comporten a l'hora de la traducció i de l'aprenentatge de segones llengües.

[1] El treball de Suñer, encara en premsa, el citem sense paginació a falta de la definitiva.

En català els únics estudis aprofundits de les comparatives són el de Maria Josep Cuenca (1988-1991) a *L'oració composta (II): la subordinació* i el d'Abelard Saragossà (2002) a la *Gramàtica del català contemporani*. Ni l'una li l'altre no parlen de les oracions comparatives prototípiques. El castellà, en canvi, compta amb més estudis exhaustius, tant sobre les oracions comparatives com també sobre les comparatives prototípiques específicament. Entre els primers, cal citar el de Gutiérrez (1994) i el de Sáez (1999), mentre que entre els segons volem destacar els de Millán (2002), Gutiérrez (2002), Pamies-Bertrán (2005), García-Page (2008 a i b) i Suñer (2013). Les oracions comparatives prototípiques, pel seu ús en proverbis i frases fetes, les podem trobar ja en reculls antics de proverbis o en diccionaris de frases fetes, però actualment el seu estudi viu un important desenvolupament en les llengües modernes com a resposta a la necessitat de trobar unes estructures comunes que en facilitin la traducció.

Adverteix Gutiérrez (1994) a la introducció del seu estudi *Estructuras comparativas* que aquest és un tema que els gramàtics sempre han defugit i que "els nombrosos estudis[2] que han aparegut en els darrers anys han servit, si més no, per fer evidents els seriosos i abundants problemes que presenten". Es tracta, doncs, d'un tema complex que les divergències en la terminologia emprada per a referir-se als diferents components o a les classificacions i tipus d'oracions no ajuda gaire a aclarir-lo. Per exemple, Saragossà considera que la construcció comparativa està composta per dues parts, la que conté la incògnita, que anomena *antecedent* o *constituent comparat*, i la que conté la informació aclaridora, que anomena *consegüent* o *constituent comparador*. Gutiérrez divideix l'oració comparativa en dos segments el primer dels quals conté la *quantificació* i el segon, el *punt de referència* o *norma*. Per la seva part Sáez (1999), que parteix d'un marc teòric diferent, dóna uns altres noms als mateixos components: considera que les oracions comparatives en castellà es caracteritzen per la presència d'un sintagma quantificador comparatiu constituït per un element de grau (*más, menos, tan*...) i una coda (introduïda per *que*, *de*, o *como*).

[2] Estudis que cita en la bibliografia de la seva obra. Posteriorment a la publicació de la mateixa s'han realitzat encara nous estudis alguns dels quals han servit de referència per al present treball i consten a la bibliografia.

Per al present treball he preferit adoptar la terminologia de Sáez, basada en la que han fet servir les gramàtiques tradicionals, i parlaré, principalment, de les *codes* que són la part de les oracions comparatives on les prototípiques, que volem estudiar, es diferencien de la resta de comparatives. També adopto la denominació de *prototípiques*, seguint a Suñer (2013) per les raons que exposa en la segona nota al peu del seu treball (i deixo de banda denominacions com fraseològica, hiperbòlica, proverbial, estereotipada, d'intensitat, elativa, emfàtica, emblemàtica, arquetípica, polar, fixa... usades per altres autors):

> Creemos, además, que los adjetivos "fraseológicas", "fijas" o "estereotipadas" aplicados al sustantivo "comparativas" pueden inducir a creer erróneamente que en todos los casos estas estructuras se han convertido en modismos, lo cual no es cierto ya que poseen un alto grado de productividad, como demuestran Suñer (2001), Millán (2002), Luque Durán (2005) y Pamies-Bertrán (2005). La denominación "hiperbólica" parece sugerir que el efecto semántico obtenido a partir de una comparativa prototípica es el de la elatividad cuando no es así siempre, puesto que algunas codas que incluyen prototipos no expresan una ponderación hiperbólica por parte del hablante sino una medida ajustada a un grado estándar o medio.

Així doncs, l'objectiu principal del meu treball és fer una descripció de les oracions comparatives prototípiques en català i iniciar un estudi comparatiu d'aquest tipus d'oracions amb les quatre llengües més properes al català: castellà, portuguès, francès i italià.

La metodologia emprada per a l'elaboració del treball ha consistit, a més del suport dels apartats corresponents a les oracions comparatives en diverses gramàtiques generals, en la lectura atenta d'estudis monogràfics específics que cito a la bibliografia i que m'han servit per conformar l'estructura teòrica. Per a l'elaboració dels annexos i el desenvolupament de la part pràctica he comptat amb el coneixement i l'ajut d'usuaris habituals d'aquestes llengües del meu entorn immediat[3] —i per als quals es tracta d'una llengua materna—, tant en l'aplec d'expressions estereotipades com en la recerca de les equivalències en les diferents llengües. Una bona part dels

[3] De 1993 a 1997 el meu marit va ser corresponsal de premsa a París on el vam acompanyar tota la família. Per als nostres fills —que en marxar tenien 8, 6 i 5 anys— el francès és una llengua tan seva com pugui ser-ho el català o el castellà. Per altra banda, el company de la meva filla és italià, i la companya del meu fill mitjà és brasilera, amb un germà professor de llengua a Belem. A més, mentre jo elaborava aquest treball una neboda meva feia un Erasmus a Coimbra, i l'Instituto Camões de Barcelona a atès amb diligència les meves consultes. A tots els agraeixo la col·laboració desinteressada que m'han brindat.

estereotips consignats en l'annex també estan recollits en les versions en línia de diccionaris de referència de les llengües respectives: el DIEC (http://dlc.iec.cat/) i el DCVB (http://dcvb.iecat.net/) per al català, el DRAE (http://lema.rae.es/drae/) per al castellà, Infopédia (http://www.infopedia.pt/lingua-portuguesa/) per al portuguès, Lexilogos (http://www.lexilogos.com/francais_langue_dictionnaires.htm) per al francès i el Treccani (http://www.treccani.it/vocabolario/) per a l'italià.

Quant a l'estructura, el present treball començarà per donar una visió general de les oracions comparatives per tal que serveixi de marc d'introducció a les comparatives prototípiques; seguirà per una tipificació d'aquest tipus de comparatives en català, una reflexió a l'entorn dels estereotips, i acabarà amb un estudi comparatiu en què es posaran en relació les llengües romàniques més properes: castellà, portuguès, francès i italià. L'interès se centra en veure quins són els llocs comuns que pren cada llengua per fer la comparació i cercar-hi regularitats, coincidències, contrastos.

2. LES ORACIONS COMPARATIVES

"La comparació és el resultat d'establir una relació quantitativa entre dos elements (terme comparat i terme de comparació), a partir d'una propietat comuna que posseeixen en diferent grau. Segons aquesta definició semàntica l'estructura canònica d'una comparativa inclou: un terme comparat, un terme de comparació, un element a partir del qual s'estableix la comparació i un quantitatiu que l'activa." (Cuenca 1988-1991: 165). Saragossà (2002: § 30.1.1) ho diu de manera més esquemàtica: "La finalitat comunicativa de la comparació és aclarir al receptor una incògnita (X) recorrent a informació que el receptor ja coneix (Y)". En tenim un exemple en la comparació simple (1)

(1) La meva noguera és tan gran com aquesta.

on l'emissor del missatge se serveix de la informació que el receptor ja coneix, les dimensions d'*aquesta* noguera, per fer-li arribar una informació nova, les dimensions d'una noguera que posseeix l'emissor del missatge.

L'estructura de les oracions comparatives pot ser molt complexa:

(2) a. La meva noguera fa unes nous força més grosses que la (noguera) de la plaça[4].
b. La meva noguera no fa, ni de bon tros, tantes nous com jo voldria.

però existeix una classificació simple en què coincideixen tots els autors consultats i que consisteix a distingir entre *comparatives d'igualtat* i *comparatives de desigualtat*, alhora, les comparatives de desigualtat es poden dividir entre *comparatives de superioritat* i *comparatives d'inferioritat*. L'exemple presentat a (1) estableix una relació d'igualtat entre els dos elements comparats, relació que està determinada per la presència de l'element de grau *tan*. En canvi, en els exemples de (3) hi trobem relacions de desigualtat, que també estan determinades per l'element de grau, ara de superioritat, amb l'element de grau *més*, a (3a), i d'inferioritat, amb l'element de grau *menys*, a (3b):

(3) a. La meva noguera fa més nous que la de la plaça.
b. La meva noguera és menys gran que la teva.

Per a establir la comparació entre l'antecedent i la cosa comparada (Saragossà, 2002: § 30.1.2) la llengua se serveix dels adjectius i adverbis

[4] Posem entre parèntesis parts de l'oració que poden ser elidides.

tant/tanta/tants/tantes, tan, força, més, millor, menys, manco, més poc/poca/pocs/poques, no tan, no tant/tanta/tants/tantes, pitjor, igual, i altres, com a quantificadors (*elements de grau* per a Sáez, 1999), combinats amb les conjuncions *com* o *que* per tal d'introduir el consegüent o *coda*. Les combinacions del tipus *tan/tant... com* i *igual... que, igual de... que* permeten construccions comparatives d'igualtat (4a i 4b); combinacions com *més... que, força més... que, bastant més...que* permeten comparatives de superioritat (4c i 4d), i combinacions del tipus *menys... que, manco... que, més poc/poca... que, no tan/tant... com,* construccions comparatives d'inferioritat (4e i 4f).

(4) a. El Jordi és tan llest com el seu pare.
b. Aquesta versió és igual de bona que l'anterior.
c. Avui tinc més gana que ahir.
d. Aquest jersei és força més gruixut que l'altre.
e. Segur que demà vindrà més poca gent que avui.
f. Aquest dibuix ja m'agrada, ja, però no tant com l'altre.

Existeix encara un altre tipus d'oració comparativa: la comparativa proporcional, que ens refereixen autors com Cuenca (1988-1991: 171) o la *NGRAE* (2009: § 45.11), que respon a les estructures correlatives *com més/menys... més/menys*[5], que també poden alternar amb *millor* i *pitjor* i que exemplifiquem a (5):

(5) a. Com més t'afanyis, més aviat arribaràs.
b. Com menys m'atabalis, millor em sortirà.

També, i atenent a la natura semàntica de les oracions, Sáez (1999: § 17.1) considera que les podem classificar com a qualitatives (3a) o com a quantitatives (3b). Quan l'element de grau modifica un adjectiu (6a), un verb (6b) o un adverbi (6c), de manera que es constitueixi un sintagma adverbial, dóna sempre lloc a una comparació qualitativa

(6) a. La porta de l'esquerra no és tan *alta* com la de la dreta.
b. Aquesta cadernera *canta* millor que la meva.
c. La còpia es llegeix tan *bé* com l'original.

mentre que si allò modificat és un substantiu (7a i 7b), constituint un sintagma adjectival, es dóna lloc a una comparativa quantitativa

[5] Aquest esquema el trobem també en la fraseologia popular: *com més cosins més endins*, o *com més serem, més riurem*. També en francès: *plus on est fou, plus on rit*¸ o *plus on est nombreux, plus on s'amuse*.

(7) a. El Pere ha dut més *llibres* que la Blanca.
b. A l'estoig nou no hi caben tants *llapis* com en el vell.

Es poden fer també d'altres classificacions, així per exemple, Sáez (1999: § 17.1.1, 17.1.3 i 17.1.4) fa una classificació en funció de la natura sintàctica de la coda de l'oració comparativa, i distingeix entre codes *clausals*, *frasals* i *adnominals*. Les codes *clausals* són aquelles en què la partícula comparativa (*com*, generalment) va seguida d'una oració; aquesta oració pot tenir el verb elidit (8a) o explícit (8b):

(8) a. L'Arnau va comprar tantes taronges com la Mireia préssecs (va comprar)[6].
b. He vist un gos com el que tenia el teu avi.

En les codes *frasals*, la partícula comparativa va seguida d'un sintagma no oracional (és a dir, la coda no constitueix una oració o frase), com a (9):

(9) Aquest títol no sembla tan adequat com l'altre.

Finalment, en les codes *adnominals*, l'adjectiu comparat precedeix el substantiu modificat, com a (10):

(10) Seat no és tan bona marca com Volkswagen.

[6] L'ordre dels elements de l'oració *la Mireia va comprar préssecs* queda alterat amb l'elisió del verb.

3. LES ORACIONS COMPARATIVES PROTOTÍPIQUES

Fins aquí hem presentat una visió general de les oracions comparatives, que Sáez (1999) i Gutiérrez (1994) anomenen també *propias* i García-Page (2008 a i b), *libres,* per distingir-les de les *prototípiques* que són les que ens interessa estudiar en el present treball. Les *oracions comparatives prototípiques* són unes oracions comparatives que comparteixen la forma amb les pròpies però no el significat, i això és degut a les especials característiques de la coda, que els confereix unes altres propietats semàntiques i pragmàtiques.

3.1 Diferències principals entre les comparatives pròpies i les prototípiques

Com ja hem vist, la funció de les oracions comparatives pròpies consisteix a prendre un individu o una determinada situació com a punt de referència per a calcular el grau relatiu, en una escala de valors ordenats jeràrquicament de major a menor, d'un altre individu o situació (Suñer, 2013), com podem veure a (11)

(11) a. El Martí és més alt que son pare.
b. La Carme fuma tant com el Miquel.

En canvi, la funció dominant de les oracions comparatives prototípiques és la intensificació, per aquesta raó el propòsit ponderatiu hi té més importància que el merament comparatiu (Sáez, 1999: § 17.1.5). Així, mentre la coda de les comparatives pròpies ha de contenir un element de referència conegut pels dos interlocutors, en les prototípiques l'element de referència és un prototip, un lloc comú acceptat per la comunitat lingüística o consagrat per l'experiència col·lectiva i que remet al grau màxim, no subjectiu —ha esdevingut un estereotip—, d'una determinada propietat, situació o esdeveniment:

(12) a. El Martí és més alt que un sant Pau.
b. La Carme fuma (tant) com un carreter.

La característica específica de les oracions prototípiques envers les pròpies és la presència del prototip, ja que, com es pot veure entre (11) i (12) les diferències formals són mínimes i en canvi el significat és molt diferent. A

(11a) només podem saber com n'és d'alt el Martí si prèviament sabem l'alçada de son pare, mentre que a (12a) s'afirma emfàticament que el Martí és molt alt. El mateix passa a (11b), on no podem saber si la Carme fuma gaire sense saber quant fuma el Miquel, per contra, a (12b) tothom pot inferir que la Carme fuma molt. El prototip, independentment de quin es faci servir en cada llengua, és un punt de referència del grau màxim d'una propietat o esdeveniment.

Cal remarcar també que així com s'ha dit gairebé a l'inici del punt 2 que l'oració comparativa podia ser molt complexa i variada, la comparativa prototípica té, tal com explica García-Page (2008b: 154), limitada la seva forma de configuració:

> […] constreñida a tres estructuras peculiares […] lo que significa una reducción drástica de todas las posibilidades realizativas de la comparación libre. […]
> La comparativa de intensidad se especializa, en esencia, en relacionar dos referentes (un sujeto y el prototipo) a través de una misma cualidad (*X es más* + adjetivo + *que Y*), propiedad (*X tiene más* + substantivo + *que Y*) o una acción o proceso (*X* + verbo + *más que Y*).

3.2 Propietats de les codes prototípiques

La relació de propietats de les codes prototípiques que es presenta a continuació ha estat elaborada després de confrontar els treballs de Sáez (1999), de García-Page (1996, 2008a i 2008b) i de Suñer (2013), i de fer una síntesi de les propietats que s'hi exposen.

3.2.1 Les codes prototípiques denoten un grau extrem (i no relatiu) associat a una ponderació subjectiva que permet una ampliació de l'àmbit de quantificació (Suñer, 2013). Si observem els exemples de (11) i (12), podem veure com a (11) les expressions *son pare* i *el Miquel*, són uns graus relatius dins d'una escala de graus ordenats de menor a major en què el grau màxim l'ocupa l'estereotip de (12), *un sant Pau* i *un carreter* respectivament, perquè *un sant Pau* és la forma estereotipada de la idea màxima d'alçada humana en la nostra cultura, i *un carreter* representa l'estereotip del fumador extrem. Una coda prototípica es comporta igual que un adjectiu o un adverbi elatiu, que són aquells adjectius o adverbis que expressen el grau superlatiu, sumat a una ponderació subjectiva per part del parlant, com *moltíssim, altíssim, extraordinari...*

3.2.2 La base de la comparació sol ser un genèric i no una expressió nominal específica (Sáez 1999: § 17.1.5).

Com es pot observar comparant les oracions de (11) i de (12), el sintagma nominal de la coda pròpia és definit, introduït per un possessiu a (11a) —*son* pare— i per un article definit a (11b) —*el* Miquel. En canvi, com en la majoria de les codes prototípiques, els substantius de (12) estan precedits per un indefinit, en aquests dos casos l'article *un*. Tanmateix, cal tenir en compte que quan el substantiu és un nom no quantificable (*la mel, la neu, el carbó*...) va precedit per un article definit, i tot i així, aquests casos també tenen valor genèric.

3.2.3 Les codes prototípiques estan lligades a condicions de tipus pragmàtic: cal associar elements de grau del tipus *més* a magnituds grans i elements de grau del tipus *menys* a magnituds petites (Sáez 1999: § 17.1.5), perquè l'arquetip selecciona el quantificador en funció del prototip que representa.

Els exemples de (13) són coherents semàntic ament perquè la selecció morfològica dels quantificadors *més* i *menys* es corresponen amb una magnitud molt gran i una de molt petita respectivament, de manera que es dóna tot l'èmfasi que es pretén a l'element comparat. Per contra, els exemples de (14), si bé segueixen sent correctes gramaticalment, no tenen cap valor elatiu, les expressions han perdut tota la força emfàtica atès que no té res de particular ser menys àgil que una daina o menjar més que un pardal, que podem considerar prototips d'agilitat i de frugalitat a l'hora de menjar, respectivament.

(13) a. La Raquel és més àgil que una daina.
b. L'Aina menja menys que un pardal.
(14) a. *La Raquel és menys àgil que una daina.
b. *L'Aina menja més que un pardal.

3.2.4 L'interval entre el grau d'una determinada propietat que s'atribueix al subjecte de l'oració i el grau màxim que s'associa al prototip és igual a zero (Suñer, 2013), per això:

a) només els quantificadors *més* i *menys* poden participar en la confecció d'una comparativa prototípica. No poden, en canvi, la

resta de quantificadors (*força, alguns, bastants, tres...*) que sí que poden participar en la confecció de les pròpies. Si tornem als exemples de (11a) i (12a), veiem que mentre en el primer és possible afegir-hi un quantificador (15), en el segon cas aquesta operació no és viable, perquè el quantificador no afegeix res a una mesura que ja està al seu grau màxim:

(15) El Martí és *bastant* més alt que son pare.
(16) * El Martí és *bastant* més alt que un sant Pau.

b) es produeix una equivalència semàntica entre les comparacions prototípiques d'igualtat i les pròpies de desigualtat. Si reprenem l'exemple de (13a) veiem que és equivalent a (17):

(13) a. La Raquel és més àgil que una daina.
(17) La Raquel és (tan) àgil com una daina.

Tots dos enunciats expressen el mateix: en tots dos casos hi ha una interpretació de grau màxim perquè el prototip sempre està fixat en el punt més alt de l'escala.

c) la coda prototípica no té valor cumulatiu, sinó que remet a un grau extrem que no es pot incrementar amb l'afegit o la suma d'altres graus: el prototip bloqueja la possibilitat de medició o quantificació. De la mateixa manera que en el punt anterior d'aquest apartat veiem que *més àgil que una daina* i *tan àgil com una daina* són equivalents, qualsevol gradació que afegim al primer exemple (*tres vegades més àgil que una daina*) seguirà sense oferir cap diferència semàntica (Suñer, 2013).

d) la coda pot ser substituïda per una estructura superlativa sense alterar el significat de l'oració. Si tornem a l'exemple (12a), veiem que el sintagma nominal (SN) *un sant Pau* pot ser substituït per l'adjectiu elatiu *altíssim* sense que en quedi alterat el significat:

(12) a. El Martí és més alt que un sant Pau = el Martí és altíssim.

Això no passa amb (11a), on la substitució del SN *son pare* per l'adjectiu superlatiu *altíssim* no té per què donar com a resultat una oració equivalent si, per exemple, sabem que el pare del Marti no és gaire alt o és més aviat baixet (Suñer, 2013):

(11) a. El Martí és més alt que son pare ≠ el Martí és altíssim.

e) en les codes que contenen noms comptables, aquests noms no van precedits per cap article o van precedits per un article indefinit, i en aquest cas l'article s'interpreta com un quantificador universal (*tot*/*qualsevol*). Si reprenem (12b) veurem que la substitució de l'article *un* davant del substantiu *carreter* pel quantificador *tot* o el seu equivalent *qualsevol*, tampoc no altera el significat de l'enunciat (Suñer, 2013):

(11) b. La Carme fuma com un carreter = la Carme fuma com tot carreter
= la Carme fuma com qualsevol carreter.

3.2.5 No es pot construir l'equivalent d'una oració comparativa prototípica mitjançant la permuta dels elements comparats i el canvi de l'element de grau pel seu contrari (Sáez 1999: § 17.1.5). Aquesta operació, que és perfectament factible en les oracions comparatives pròpies, com veiem a (18),

(18) L'Enric és *més* vell que la Roser > La Roser és *menys* vella que l'Enric.

no resulta possible en les oracions comparatives prototípiques, com es demostra en l'exemple (19) en què el canvi dóna lloc a un enunciat absurd, encara que correcte gramaticalment:

(19) L'Enric és més vell que Matusalem > Matusalem és menys vell que l'Enric.

Observem, a més, una tendència molt majoritària per part dels parlants a usar la perífrasi *no... tan* en lloc de l'adverbi menys (probablement per l'excessiva similitud fonètica amb el seu oposat *més*) i que es traduiria en els exemples de (20)

(20) a. La Roser no és tan vella com l'Enric.
b. Matusalem no és tan vell com l'Enric.

3.2.6 La força de l'estereotip de vegades és suficient per permetre l'elisió de l'adjectiu (21a) o de l'adverbi (21b) de comparació (García-Page, 2008b: 156). Algunes d'aquestes expressions estan tan integrades en el nostre llenguatge corrent que l'explicitació de l'adjectiu o de l'adverbi resulta del tot supèrflua:

(21) a. Està com una cabra = està boig com una cabra.
b. Ha fugit com un bòlid = ha fugit tan de pressa com un bòlid.

Aquesta integració de l'estructura comparativa amb l'estereotip afegida a la capacitat evocativa de l'elisió, poden portar fins i tot a la suspensió expressa del segon membre de la comparació, com a (22)

(22) a. Aquest noi és més gandul...

que s'interpreta com una oració elativa: *aquest noi és gandul en extrem*.

3.2.7 Pot infringir algunes de les normes de la sintaxi (García-Page, 2008a: 346) com:

a) usar intensificadors en adjectius refractaris a la quantificació, com passa en els exemples de (23). Mitjançant aquest recurs, es pot fer encara més èmfasi en una idea que es troba ja a l'extrem: el cercle és rodó per definició, i l'aigua és incolora i del tot transparent.

(23) a. més rodó que un cercle.
b. més clar que l'aigua.

b) no seguir sistemàticament el patró de concordança de gènere i nombre. Si bé és habitual que es mantingui la concordança entre l'antecedent i el consegüent, de vegades es trenca la concordança sense que això afecti la naturalitat o la congruència de l'expressió, com veiem a (24):

(24) a. Pare i fill s'han quedat blancs com la neu.
b. M'han quedat les mans negres com el carbó.
c. Aquest nen és alegre com unes pasqües.

En aquests exemples veiem com *pare i fill* formen un masculí plural que no concorda amb *la neu*, femení singular, i com *les mans* formen un femení plural, contrari al *carbó*, masculí singular. A (21c) hi tenim un *noi*, masculí singular, que no concorda amb *les pasqües*, femení plural.

3.2.8 Les codes prototípiques no formen part d'oracions que no siguin declaratives o assertives. Existeix un vincle pragmàtic entre l'expressió superlativa i la modalitat assertiva (García-Page, 2008b: 161), amb valor exclamatiu, com es demostra a Suñer (2013). Tot i que gramaticalment correctes, les expressions de (25) no són acceptables:

(25) a. El Miquel està més boig que una cabra?
b. Si et plau, canta com una cadernera.
c. No m'acabo de creure que el teu avi sigui més vell que Matusalem.

d. Va, menja com un ogre d'una vegada!

García-Page ho atribueix al fet que, en general, "*cuando se emplea un superlativo para ponderar un aspecto o una característica de un individuo se está, como acto de habla indirecto, confirmando una realidad o una apreciación que se antoja objetiva o general*". I per a la constatació de fets, el tipus d'enunciat més adequat és el declaratiu.

3.2.9 Les codes prototípiques no admeten que s'intercali un complement entre el constituent comparat i el constituent comparador (Pamies-Bertrán, 2005: 470). Així, mentre les oracions de (26) estan ben formades, no ho estan les de (27):

(26) a. El Miquel està més boig que una cabra.
b. El meu veí menja com un ogre.
(27) a. *El Miquel està més boig per la Maria que una cabra.
b. *El meu veí es menja les cireres com un ogre.

4. ELS ESTEREOTIPS

4.1 Valors culturals i pragmàtics

Segons el DIEC, un prototip és *el més perfecte exemplar d'una* cosa, és allò que ens sembla particularment representatiu o que comunament acceptem com a millor exemplar associat a una categoria. Quan un prototip (P) queda fixat en una construcció del tipus *com + P* o *més/menys X que + P* construeix una imatge semàntica que els parlants reconeixen fàcilment i que poden convertir en estereotip. Però què porta a convertir un determinat prototip en estereotip i no un altre? Tant representativa de la blancor pot ser la neu com la calç, però és la primera la que s'usa majoritàriament en la construcció de l'estereotip. Per què?, potser aquesta pregunta no té cap resposta. Schapira (2000: 34) en parla en aquests termes:

> Comment la langue a-t-elle filtré les parangons, retenant les uns, ignorant les autres? Cela restera à jamais inexpliqué. [...] Pour des raisons qui nous échappent, une image, un personnage, une catégorie humaine, un objet ou une situation ont été sélectionnés par l'usage comme prototypiques.

Els estereotips formen part del coneixement col·lectiu dels parlants i estan estretament relacionats amb normes i patrons culturals prèviament establerts. Es fixen en el llenguatge quotidià on formen part de la construcció de proverbis o, com veiem, de comparacions prototípiques. Això fa que, de vegades, es puguin convertir en transmissors de prejudicis o encobrir actituds xenòfobes, masclistes, com els exemples de (28):

(28) a. Treballar com un negre.
b. Anar brut com un gitano.
c. Ser agarrat com un jueu.
d. Ser més puta que les gallines.

Hi ha estereotips que poden perviure al llarg dels anys, traspassar fronteres, fins i tot malgrat que cagui en desús el nom o l'acció que li ha donat origen. Per exemple, encara hi ha qui diu *content com un gínjol*, quan ja gairebé ningú no sap què és un gínjol ni menys encara quina relació pot tenir amb el fet d'estar content. Aquesta opacitat semàntica és corrent en les construccions lingüísticament fixades o lexicalitzades que amb el pas dels anys queden deslligades de la raó que els ha donat l'origen; però amb tot, l'expressió persisteix. Aquesta és una curiosa característica de les codes

prototípiques i que destaca Millán (2002) en el seu treball: "[E]*l desconocimiento del término de la comparación no obsta para que el oyente extraiga el sentido básico*", tot i que, diu, pot no abastar tota la càrrega semàntica que volia transmetre l'emissor.

També pot passar que usem un terme "comodí" que faci la funció del prototip en qualsevol comparació, aquest seria el cas, per exemple d'*hòstia*, que podem trobar en oracions com les de (29), la locució *jo què sé*, en les oracions de (30), o les expressions *com ell sol* de (31) i *com una mala cosa* de (32).

(29) a. Aquesta maleta pesa més que l'hòstia.
b. Ha anat a parar més lluny que l'hòstia.
c. Aquest paio menja (més que) l'hòstia.

(30) a. Li agrada més que jo què sé.
b. Això deu costar més que jo què sé.

(31) a. És tranquil com ell sol.
b. És presumida com ella sola.

(32) a. És dolent com una mala cosa.
b. S'ha escampat com una mala cosa.
c. És lleig com una mala cosa.

de fet, en el DIEC ja hi trobem, dins de la definició d'*hòstia*, a l'accepció 3.4 la locució *ésser l'hòstia* definida com "ésser el súmmum, d'allò que no hi ha", és a dir, el grau superlatiu d'alguna cosa, el prototip.

L'ús de l'estereotip pot respondre a una doble intenció. Per una banda, pel seu caràcter hiperbòlic d'exageració d'un fet o d'una característica, proporciona al receptor una idea clara d'allò que vol donar a entendre l'emissor sense necessitat de recórrer a gaires explicacions. Per l'altra, afegeix un valor retòric a l'expressió, de manera que capta més fàcilment l'atenció de l'oient. Aquests aspectes són els que estimulen la innovació i fan que n'apareguin de nous lligats a algun fet que commociona o sorprèn la societat, o bé que es creen amb la voluntat de provocar per part de l'emissor algun tipus de reacció en l'oient o produir un efecte humorístic; són expressions amb una vida efímera però molt productiva. En veiem algun exemple a (33):

(33) a. Això durarà menys que una legislatura d'en Mas
b. Tenir més perill que l'Esperanza Aguirre dins d'un helicòpter

De totes maneres, com hem dit, aquestes expressions no acaben de cristal·litzar en la llengua com ho fan alguns estereotips que fins arriben a figurar en els diccionaris[7], que n'institucionalitzen l'ús. García-Page (2008b: 160) ens diu, a propòsit de la conversió d'un prototip en estereotip:

> La característica o magnitud (la belleza, la bondad, etc.) que representa el prototipo ha de interpretarse en toda su extensión o grandiosidad […] la expresión de una propiedad, cualidad o acción que conforma la base de comparación ha de ser lo más breve y precisa (relevante) posible para que no absorba o merme la fuerza expresiva del término comparante, para que sea instantánea e inmediata la aprehensión de la imagen plástica que transporta el prototipo.

Aquestes característiques són a l'origen de l'abundosa presència de comparacions en els refranys o proverbis populars, i és per això també que molts autors es refereixen a les comparacions prototípiques amb termes com comparacions proverbials, perifràstiques, hiperbòliques, etc.

Precisament, en relació amb la major o menor cristal·lització d'aquestes fixacions en l'idioma, Pamies-Bertrán (2005) fa unes interessants reflexions sobre la permeabilitat de la frontera que separa les comparacions prototípiques (que ell anomena *estereotipadas*) d'altres expressions idiomàtiques com les col·locacions i les locucions, totes dues molt pròximes però que no tenen necessàriament caràcter elatiu.

4.2 Classificació

Si es tenen en compte els tipus d'estereotips usats en les comparacions, es poden classificar de maneres diferents.

Així, Millán (2002) distingeix dos tipus bàsics de comparació, la tradicional i la que és producte de la innovació popular. Millán observa com, mentre que la innovació popular es pot servir de qualsevol element, les comparacions tradicionals s'han servit principalment de: 1 – animals, plantes o objectes als quals, des de l'antigor, se'ls han atribuït propietats específiques (el lleó, la guineu, l'olivera, el llamp: *astut com una guineu*); 2 - elements de l'univers religiós o bíblic (àngels, dimonis, l'Arca de Noé, Magdalena, Salomó: *crema com un dimoni*); 3 – personatges lligats a històries

[7] Al DIEC n'hi trobem molts exemples: *més alegre que unes pasqües, més vell que Matusalem, negre com una gola de llop, àgil com una daina, córrer com un llamp, pesat com un plom*, etc.

reals o personatges llegendaris (la Monyos, el comte Arnau: *més conegut que la Monyos*); i 4 – elements de la vida quotidiana o de l'experiència comuna (el color dels tomàtecs o dels pebrots madurs, del carbó, de la neu, la grandària d'una casa de pagès: *vermell com un tomàtec*).

Una altra possible forma de classificació és la que fa Vietri (1990) que agrupa els estereotips segons que la base de la comparació a què s'apliquen pugui ser una persona o pugui no ser-ho, i encara Collard i Lépinette (1993) hi afegeixen la possibilitat que la base de la comparació sigui una part del cos (vegeu pàgina 20). Luque (2005: 426), per la seva banda, veu diferent el joc que donen els prototips si s'apliquen a un adjectiu o s'apliquen a un verb:

> Los adjetivos, por lo general, describen un rasgo simple y la magnificación intensifica este rasgo. Los verbos tienen una mayor complejidad y su intensificación puede realizarse en dimensiones diferentes.

Justament, una forma similar a aquesta, i que segueix criteris sintàctics, és la classificació adoptada en aquest treball en la cerca de comparatives prototípiques en diferents idiomes —i reflectida en l'annex I. També es poden classificar segons que a les comparacions se'ls pugui aplicar un subjecte animat o inanimat; que les propietats que es descriguin per a persones (o animals amb qualitats antropomòrfiques) siguin físiques, és a dir, objectives (alçària, grandària, un color...), o psíquiques, és a dir, més subjectives (bondat, alegria, simpatia, lleugeresa...).

5. LES COMPARATIVES PROTOTÍPIQUES EN ALTRES LLENGÜES ROMÀNIQUES

5.1 Aspectes generals

Collard i Lépinette (1993) fan un estudi sobre les comparacions prototípiques establertes sobre una relació de color, del tipus "blanc com la neu", en llengua francesa. Han pres com a base de l'anàlisi la forma sintàctica fixa següent:

N1 + ésser/estar + C + (det) + N2
(*Pierre est rouge comme une tomate)*
[*El Pere està vermell com un tomàtec*]

on N1 és el subjecte del verb *ésser* o del verb *estar* (coincidents en francès en *être*), la constant C és un adjectiu de color seguit de la conjunció *com*, i N2 és el nom comparat, precedit o no d'un determinant. Seguidament han fet una relació dels prototips que s'associen a cada un dels colors "fonamentals"[8] (blanc, blau, bru, gris, groc, negre, ros, rosa, taronja, verd, vermell) i s'han demanat quin subjecte o subjectes serien acceptables per a cada associació de color amb els seus diferents estereotips. En aquest procés s'ha posat de manifest que l'acceptabilitat del prototip varia segons que el subjecte de la frase denoti una persona, un nom corresponent a una part del cos o un nom que no designi una persona. Així, *rouge comme un coq* es pot associar al subjecte *Max*, un humà (*Max est rouge comme un coq*), però no als subjectes *les joux*[9] *de Max*, una part del cos (**les joux de Max sont rouges comme un coq*), o *la boite*, un objecte (**la boite est rouge comme un coq*). També han observat altres restriccions, com que un N2 es pot associar a una determinada part del cos i no a cap altra, per exemple el color verd només pot correspondre als ulls (*les yeux de Léa sont verts comme le jade*), mentre que d'altres colors, com el blanc, es poden aplicar a diverses parts del cos: la cara, el cabell, la barba... O la possibilitat que l'atribució d'un determinat N2 a un subjecte ens remeti a una qualitat no permanent (*Max est rouge comme un coq*) o a una qualitat permanent (*Max est blond comme les blés*).

[8] "En el sentit vulgar del terme, no en sentit tècnic", pàg. 35.
[9] *Galtes*, en català.

Les autores destaquen, com a conclusió, que un bon nombre d'aquestes restriccions no són previsibles *a priori*, malgrat que el seu coneixement forma part de la competència lingüística i cultural dels parlants sense que es vegin reflectides en les gramàtiques o en els diccionaris. Afirmen que tant les restriccions arbitràries d'ús com la manca de reflex de les expressions fixades en diccionaris i gramàtiques és un problema comú a la majoria de les llengües i posa en evidència la necessitat d'aprofundir en l'estudi de les oracions que continguin expressions estereotipades a fi de conèixer i formular les regles que regeixen la seva inserció en les oracions.

Aquest resum ens serveix per il·lustrar com és d'important tenir un coneixement precís de les expressions estereotipades en les llengües. Aquest coneixement ha de resultar molt útil en lingüística computacional, especialment en l'àmbit de la traducció, a l'hora de codificar els elements que poden formar part d'una determinada seqüència i separar-ne els que no poden formar-ne part, o a l'hora de determinar quins elements es poden associar entre si per donar un resultat sintàcticament correcte i amb coherència semàntica. Perquè cal tenir en compte que si ja és subtil la construcció d'estereotips en una llengua qualsevol, trobar-ne la traducció esdevé, sovint, una tasca molt difícil. Així ho expressa Szende (1999: 67):

> Malgré leurs virtualités figuratives, ce ne sont pas les mêmes concepts qui affichent des formules intensives d'une langue à l'autre et les comparants sont rarement identiques. […] les équivalents "clichés" ne présentent pas forcément les mêmes degrés de stabilité et les mêmes contenus stylistiques. […] La plupart de ces formules varient tout naturellement d'une langue à l'autre et, pour les interpréter correctement, le traducteur devra s'efforcer de fournir des équivalents qui en conservent l'esprit et le sel.

I encara afegeix més endavant:

> [L]es formules correspondantes ne sont pas prévisibles et doivent être acquises comme tout autre élément du lexique : « Incorrect collocations have a comical effect on the native language receiver while correct ones are accepted as 'passwords' to native language fluency in a foreign language. » (Cop, 2775).[10]

El castellà, el francès, el portuguès i l'italià, com a llengües properes que són del català, també tenen en el seu repertori lèxic expressions estereotipades que poden formar part d'oracions comparatives prototípiques.

[10] Szende cita a M. Cop (1991), «Collocations in the Bilingual Dictionary», a *Wörterbücher / Dictionaries / Dictionnaires, Encyclopédie internationale de lexicographie*, Berlín – Nova York: Gruyter, pàg. 2775-2787.

Ara bé, com hem dit anteriorment, l'elecció dels estereotips està lligada als patrons culturals de cada societat, als codis que es transmeten entre generacions, i això fa que no sempre hi hagi una correspondència directa entre aquestes llengües i que per a la traducció calgui recórrer a expressions diferents, buscant, si més no, que resultin equiparables en el discurs narratiu.

Les cinc llengües comparteixen l'estructura sintàctica, però hi ha alguns matisos que tenen a veure amb coneixements lligats a una determinada comunitat lingüística i contribueixen a donar a cada llengua el seu to característic. Així, per exemple, ja sabem que la comparació prototípica es caracteritza per l'ús de la hipèrbole, però sembla que el francès, amb la mateixa estructura, recorre més sovint que les altres llengües a la ironia, tal com destaca Pamies- Bertrán (2005: 474), amb exemples com *aimable comme une porte de prison* [amable com una porta de presó] o *heureux comme un chien qui se casse le nez* [feliç com un gos que es trenca el nas]. Cal dir, amb tot, que el recurs a la ironia és comú a totes les llengües, i s'usa en funció de la intenció del parlant o del context d'ús. També destaca aquest mateix autor una especial preferència en espanyol pels nexes comparatius de superioritat o d'inferioritat, al costat del nexe comparatiu d'igualtat més corrent en les altres llengües, fet que, com ja hem vist, no altera el valor semàntic de les expressions: *más viejo que Matusalén* expressa el grau màxim en l'escala magnificadora igual que l'expressa *vieux comme Mathusalem*, per la mera presència de l'estereotip representant de la màxima vellesa a què pugui arribar l'home.

El portuguès, per la seva banda disposa d'una estructura que, ens diu Fonseca (1985: 245), permet una valoració de la propietat del referent més accentuada encara que la de superioritat; es tracta de la locució adverbial *que nem,* a través de la qual el referent "*é ao mesmo tempo invocado e 'excluido': o reforço da superlativação é manifesto*". Aquesta estructura la trobem en expressions com *come que nem uma orca* [menja que ni una orca (s'entén: menja que ni una orca no menjaria tant)] o *bebe que nem uma esponja* [beu que ni una esponja (no beuria tant)].

Ja hem esmentat més amunt (pàg. 14) que davant d'una coda prototípica el receptor en pot interpretar el valor elatiu encara que no conegui el terme de la comparació. La llengua espanyola sembla que s'hagi especialitzat a explotar al màxim aquesta característica de manera que ha creat un terme, el Carracuca —i algun altre, com l'*Abundio* o *Perico de los palotes*—, que és un personatge imaginari que figura en codes prototípiques en representació de qualitats indefinides, majoritàriament despectives o negatives. Millán (2002) en fa un recull i hi trobem codes com "*más feo que Carracuca", "más muerto que Carracuca", "más visto que Carracuca", más viejo que Carracuca", "estar más perdido que Carracuca", "tener más hambre (o más miedo) que Carracuca"*. Però, en general, totes les llengües tenen algun "comodí" que fa la funció del prototip. En català també hi trobem aquest recurs, com ja n'hem parlat a la pàgina 15 on hem citat expressions com *l'hòstia* (*és més car que l'hòstia*), *jo què sé* (*l'envia més lluny que jo què sé*), *com ell sol* (*està content com ell sol*) o *com una mala cosa* (*va brut com una mala cosa*). De fet, el valor superlatiu inherent a l'estructura de la coda prototípica permet la construcció de comparatives amb sintagmes areferencials, i n'hi ha en totes les llengües. En castellà, a més dels personatges ja citats hi trobem expressions del tipus *yo qué sé, la leche* o *la hostia* (*más burro que yo qué sé, más caro que la leche, más aburrido que la hostia*) que cita García-Page (2008b: 164), qui també afegeix que, en castellà, aquests comodins exigeixen la presència del quantificador de superioritat *más*. En el cas del francès, trobem l'expressió *comme tout*, que s'empra sobretot amb intenció afectuosa, sovint referida als infants: *il est mignon, beau, gentil, sympa, grand, joli, élégant, malin, vilain, rusé, joyeux... comme tout,* i encara l'expressió *comme un (beau) diable*, per a la qual l'antecedent sol ser un verb: *courir comme un (beau) diable, sauter comme un (beau) diable, se démener comme un (beau) diable* (Szende, 1999: 72).

En els estudis en què s'ha basat aquest treball no hem trobat cap referència a aquestes falques amb valor d'estereotip referencial universal en les altres dues llengües, però realment existeixen en el llenguatge corrent, tal com ens ho han fet saber els nostres informants natius. En italià hem trobat

l'expressió *non so che cosa*: *è bruto come non so che cosa*. I en portuguès hem trobat tres expressions diferents: *sei lá*, que podem traduir per *jo què sé* (*mais velho do que... sei lá!*); *deicha para lá*, que traduiríem com *deixa-ho estar* o *deixa-ho córrer* (*caro como... deicha lá*); i *esquece*, que ho hem d'interpretar com un *oblida-te'n* (*duro como... esquece*).

Malgrat la proximitat entre les cinc llengües de l'estudi, les diferències subtils són sempre presents. Si prenem com a exemple l'expressió *parlar com un llibre* i cerquem als diferents diccionaris de referència[11] què ens en diuen, hi trobem el següent:

CATALÀ:

DCVB – ***Parlar** com un home, o com un àngel, o com un sant, o **com un llibre:*** parlar molt bé, amb molta raó o en forma molt bella.

DIEC – ***Parlar com un llibre*** Parlar doctament.

No apareix als diccionaris, però també es coneix l'expressió ***parlar com un llibre obert*** amb el sentit de, a més de parlar bé, no amagar res, deixar ingènuament al descobert les intencions.

CASTELLÀ:

Hablar como un libro *loc. verb*. Hablar con corrección, elegancia y autoridad. *Usado también en sentido irónico*.

PORTUGUÈS: (el substantiu *llibre* no apareix associat al verb *parlar*)

Ser um livro aberto — ser franco, leal, saber muito.

FRANCÈS:

Parler comme un livre (souvent iron.) Parler avec facilité et correction, mais de façon trop formelle.

ITALIÀ:

Parla come un livro stampato[12], per lo più iron., di chi parla con precisione o gravità affettata, o di chi espone le proprie ragioni da un punto di vista suo, che però è in contrasto con la realtà dei fatti o con le esigenze degli altri.

[11] Els diccionaris citats a la pàgina 4.
[12] *Imprès*, en català.

L'observació d'aquestes entrades dels respectius diccionaris posa en evidència dues coses. La primera, i que ja hem estat comentant fins ara, la dificultat —i, tal vegada, pràctica impossibilitat— de trobar correspondències directes entre unes i altres llengües, sempre caldrà tenir en ment la possibilitat de diferències de matisos, l' adequació o no de cada estereotip a un determinat subjecte (humà, no humà, una part del cos) com hem vist en l'estudi de Collard i Lépinette, o que l'afegitó d'un element pugui canviar el sentit d'un estereotip (llibre, llibre obert, llibre imprès...). La segona, que una comparativa prototípica pot ser usada en sentit irònic, com hem vist per a aquest cas en castellà, francès i italià. De fet, la ironia és un recurs lingüístic que no està lligat a cap estructura gramatical específica, comú a totes les llengües, que depèn simplement de la intenció del parlant, però així com en el llenguatge oral és fàcil de codificar i descodificar —sovint n'hi ha prou amb una inflexió de la veu—, en el llenguatge escrit no sempre queda clara la intenció del parlant, és per això el diccionari ens adverteix que amb aquest tipus d'oracions ens hi podem trobar.

5.2 Els casos particulars

5.2.1 L'estructura sintàctica

Al final d'aquest treball s'hi han inclòs dos annexos, un primer annex que conté tres taules en què es recullen codes prototípiques en les cinc llengües. Queden marcades en color marró les que tenen exclusivament valor irònic. També s'hi troben consignades en color vermell les expressions obertament xenòfobes o que denoten algun tipus de prejudici. En color blau clar s'han marcat les expressions més pròpies del portuguès del Brasil que del de Portugal. En alguns casos no hem trobat en alguna de les llengües la comparativa prototípica corresponent, però sí en canvi una locució equivalent, en aquests casos hem optat per consignar-la entre parèntesis.

En la primera taula s'hi han agrupat les codes que responen a les comparacions amb l'estructura sintàctica:

X *és més* + adjectiu + *que* C, o X *és* + adjectiu + *com* + C

on *X* és el subjecte de l'oració i *C*, l'estereotip. És un tipus de comparació que pondera una qualitat, com per exemple, *l'avi és més vell que Matussalem*, o, *l'avi és (tan) vell com Matussalem*). Són les més abundants.

En la segona taula s'hi han agrupat les codes que responen a les comparacions amb l'estructura sintàctica:

X *té més* + substantiu + *que* C, o X *té* + substantiu (o SN) + *com* C

Aquest tipus de comparació expressa una propietat del subjecte, per exemple, *aquest nen té més vides que un gat*, o *aquest nen té set vides com els gats*. D'aquest tipus d'oracions n'hem trobades molt poques.

Finalment, hi ha una tercera taula que conté codes de comparacions que expressen una acció o procés, i que responen a l'estructura sintàctica:

X + verb + *més que* + C, o X + verb + *com* C

on, aquí també, *X* correspon al subjecte i *C*, a l'estereotip. Un exemple d'aquest tipus d'oracions és *aquest ocellet tremola més que una fulla* o *aquest ocellet tremola com una fulla*.

Per a algunes de les accions o algun dels adjectius s'ha trobat més d'un estereotip que hi pot correspondre, aquest és el cas del color vermell, que, per exemple, en català pot estar representat pels tomàtecs, els pebrots o els escamarlans. Els diferents estereotips s'han consignat un darrere l'altre a la casella corresponent, separats per barres inclinades. També pot passar que un determinat estereotip pugui ser representatiu o característic de més d'un subjecte o situació, aquest seria el cas del marbre, per exemple, que pot ser sinònim de duresa, de fredor, de puresa o de blancor. Aquesta possibilitat no queda reflectida a les taules.

Amb l'observació de les taules, es pot veure com hi ha moltes similituds entre les diferents llengües, però és molt rar el cas en què coincideixen totes en una mateixa expressió, *blanc com la neu és un dels casos*. En canvi, expressions com *més vell que Matussalem* o *plorar com una Magdalena*, que formen part de l'univers religiós catòlic, comú a les cinc llengües, no fan la unanimitat. A Portugal, la seu de Braga guanya en edat a Matussalem, mentre que a Itàlia ploren més o millor els infants que Maria Magdalena. Els altres casos de coincidència en les cinc llengües són: *tossut com una mula, valent*

com un lleó, astut com una guineu, dolent com la pesta/una plaga, menjar com un ocellet, i *cantar com un rossinyol*. Després d'aquests casos, allà on hi ha més coincidències és en la categoria dels colors: el vermell i el negre, dominats respectivament pels tomàtecs i el carbó. Això es correspondria en les classificacions descrites per Millán (2003)[13] a les del primer tipus: "animals, plantes i altres objectes als quals se'ls atribueix alguna propietat des de l'antigor". També entrarien en aquest grup, encara que no coincideixen en totes les llengües, la rapidesa del llamp, la claredat de l'aigua, la dolçor de la mel o l'amargor del fel.

Un altre element que cal destacar és que un adjectiu pot no tenir la mateixa consideració en tots els idiomes. Així, per exemple, podem marcar la característica física, sensorial, de la dolçor si l'associem a la mel, com es fa en català, castellà, portuguès i italià, però el francès opta per marcar-ne la característica psicològica i l'associa a l'anyell (*doux comme un agneau*).

També pot passar que un mateix prototip s'utilitzi en sentit directe per marcar una característica física, com seria la duresa de la pedra/l'acer o la fredor del gel/marbre, i en sentit metafòric per marcar la impassibilitat o la manca de sensibilitat d'una persona.

En l'annex I, a banda d'agrupar les comparacions en tres taules en funció de l'estructura sintàctica, també s'ha intentat agrupar-les en funció de la propietat comparada. Així, trobem primer característiques físiques que poden atribuir-se a un subjecte que sigui una persona; seguidament, característiques psicològiques per a aquest mateix subjecte, i més avall altres comparacions que es poden atribuir, o no, a un subjecte persona. Aquesta agrupació no sempre és clara i pot, a més, canviar d'una llengua a una altra.

En l'annex II es presenten tres taules amb frases agrupades segons els tipus d'elements comparats.

5.2.2 Els elements comparats

L'annex II conté una primera taula en què el prototip és majoritàriament un animal. Com ja hem vist, aquest és el cas més corrent, possiblement

[13] Vegeu la pàg. 16 d'aquest treball.

perquè juntament amb els elements de la natura són els que compten amb una més llarga tradició, tant en la cultura popular com en la literatura. En certa manera, la tradició confereix a aquestes comparacions un cert to d'autoritat, seria com "citar els clàssics". Hem marcat en verd els casos en què no es compleix la condició per tal que sigui més fàcil distingir-los.

En aquest grup hi trobem els clàssics dels clàssics i que són aquells de què ja s'ha fet esment en parlar dels casos comuns a les cinc llengües: *tossut com una mula, valent com un lleó, astut com una guineu, menjar com un ocellet* i *cantar com un rossinyol*. Però també hi podem trobar diferències remarcables: en català es pot estar gras com un toixó, en portuguès i en italià, com un porc, i en castellà i en francès, com una bóta. Els països on es parlen aquestes cinc llengües són tots productors de vi, però potser a Espanya i a França és on la cultura del vi impregna més la vida quotidiana i per això una persona grassa recorda la forma rodona, com inflada, d'una bóta de vi.

Un altre prototipus que crida l'atenció és el referit a la raresa. No n'hem trobat una expressió fixada ni en català ni en francès, però el castellà i l'italià coincideixen amb la merla blanca: *mirlo blanco* per als uns i *cornacchie bianche* per als altres. Però a més coincideixen també a trobar estrany un gos d'un determinat color, però això sí, el color és diferent, verd per al castellà, groc per a l'italià. Per contra, el portuguès del Brasil troba el paradigma de l'estranyesa en la *mosca branca do olho azul*.

La força va més repartida: dos per al toro (portuguès i italià), dos per al roure (català i castellà). Tot i que aquí sembla que s'expressin matisos diferents: mentre el toro representaria la força física relacionada amb la potència i el vigor, el roure representaria la força passiva relacionada amb la resistència, i també la força moral i intel·lectual relacionada amb la capacitat d'esforç i de superació. El francès, per la seva banda, fa servir una expressió que podem qualificar de prejudici: *fort comme un turc*.

A la segona taula s'han recollit les comparacions en què els prototips són elements de la natura altres que els animals. Aquí veiem que a tot arreu s'associa el llamp a la rapidesa, però així com en català diem *córrer com un*

llamp, en castellà i italià es diu *veloç com un llamp*, al mateix temps que el portuguès i el francès prefereixen *ràpid com un llamp*.

Un xic més amunt ja hem parlat dels roures, que simbolitzen la força. Ara trobem la fulla, de roure o de qualsevol altra espècie, que simbolitza la tremolor, una tremolor indefinida: pot ser de fred, de por... *Tremolar com una fulla* ho trobem en català, francès i italià; en castellà es tremola *como un flan*, i en portuguès no hem trobat l'expressió equivalent. Un altre element vegetal comú són els troncs d'arbre, que serveixen per expressar que algú dorm molt profundament. El tronc el trobem en totes les llengües llevat del portuguès: sembla que quan un portuguès dorm profundament ho fa *com els àngels*. Dormir *com un liró* també és comú en castellà i en francès.

Els rocs i l'acer es reparteixen la duresa: *dur com un roc* diem catalans i francesos, *com l'acer*, diuen la resta. Sorprèn que amb el fred ningú no es posi d'acord: per als catalans no hi ha fred com el del gel, per als castellans com el del marbre, per als brasilers com el d'una exmuller, per als italians com el de la mort, mentre els francesos parlen d'un fred d'ànec —no sabem si això pot estar relacionat amb l'escalfor que proporcionen les seves plomes.

L'amargor és un altre element molt comú. El sabor amarg és un dels quatre sabors bàsics que pot distingir l'ésser humà amb el sentit del gust, juntament amb el dolç (que ja n'hem parlat), el salat i l'àcid. Potser l'amarg és el més desagradable, i per a catalans, castellans i italians el prototip el representa el fel. En portuguès i francès es recorre a espècies vegetals.

Presentem una tercera taula on el prototip és algun element de la vida quotidiana. Ja hem dit més amunt (pàg. 18), seguint Millán, que les comparacions tradicionals s'han inspirat, en bona mesura, en els elements de la vida quotidiana o de l'experiència comuna, i és ben comprensible perquè així la idea de l'estereotip pot abastar un univers més ampli. Per exemple, un element tan quotidià com el pa, bàsic en l'alimentació mediterrània, ens serveix per exemplificar la bonesa, tant en sentit recte —*aquest guisat és més bo que el pa*— com, i sobretot, en sentit figurat: *tenim una mestra més bona que el pa*. Només en portuguès no hem trobat una comparativa prototípica per expressar la bonesa. La pesta, per contra, sí que l'hem trobada en totes

cinc llengües per exemplificar la dolenteria en un sentit molt ampli: tant ens serveix per parlar del mal gust d'alguna menja, com per qualificar els efectes nocius d'un paràsit o la rebequeria d'un infant indòcil. Per cert, que el pa també està present en una altra comparació, millor dit, el fet de no tenir-ne, que ens serveix en català, castellà i francès, per referir-nos a alguna cosa que se'ns fa molt llarga: *aquest viatge ha resultat ser més llarg que un dia sense pa*.

També forma part d'aquest grup l'aspecte físic de les persones o alguna altra característica personal, així en català i en castellà es pot estar prim com un fideu, en portuguès com un ast i en francès com un clau. L'italià hi introdueix un altre matís: *eixut,* prim com una arengada. A més, es pot ser alt com un sant Pau, com ja hem dit, en català, com un campanar també en català i en italià, com una torre en portuguès o com una girafa en francès. La sordesa es compara amb les campanes en català i en italià, amb les parets en castellà i portuguès i amb un pot en francès. Ara bé, en italià la campana també serveix per dir que algú desafina quan canta, mentre que els catalans desafinem com els lladres, els brasilers com una maraca esquerdada i els francesos com una cassola. Per altra banda, si el tracte que donem a algú és poc atent, despectiu o de menyspreu, tant en català com en francès i en italià, direm que és tractar *com un drap brut*.

Un objecte pot ser gran com una casa en francès i en italià, però a Catalunya, les cases grans de debò són les cases de pagès. I si l'objecte és fi o suau, o bé ho és el tracte que donem a algú, llavors direm que és fi com la seda, en català, en castellà i en italià.

Per acabar, direm que existeixen encara altres prototips, comuns a dues o més llengües: la foscor de la nit, la claredat de l'aigua o del dia (o, encara, de la llum del dia), la frescor de les roses o de l'herba tendra...

I també podem afegir, i ho podem veure si observem les taules de l'annex I i de l'annex II, que les codes prototípiques poden formar part d'una oració en què el subjecte sigui una persona —*l'Enric està gras com un toixó, el meu avi era fort com un roure*—, d'una oració en què el subjecte sigui una persona o no ho sigui —*el professor es va quedar blanc com la neu, aquesta*

paret és blanca com la neu, aquest estofat t'ha quedat bo com el pa, aquesta amiga teva és bona com el pa—, o d'una oració en què el subjecte no sigui una persona —*aquest pis és fosc com la gola del llop, ha donat una resposta clara com l'aigua*.

6. CONCLUSIÓ

En aquest treball s'ha fet una descripció de les oracions comparatives prototípiques en català amb l'objectiu de fer conèixer, d'una banda, les seves normes de funcionament a nivell sintàctic, semàntic i pragmàtic, i, de l'altra, la conveniència d'ampliar aquest coneixement a fi de facilitar el treball de la interpretació d'aquest tipus d'oracions, facilitar-ne el coneixement quan les trobem en una segona llengua i ajudar en la tasca de traducció a altres llengües.

L'estudi es complementa amb més d'una seixantena de casos particulars de codes prototípiques que formen part del llenguatge quotidià en català. D'aquests casos particulars se n'ha cercat l'equivalent semàntic en quatre altres llengües properes al català: castellà, portuguès, francès i italià.

És un granet de sorra més en la construcció d'un sistema ric i complex de recursos per a l'estudi de les llengües que es pugui aplicar a l'aprenentatge i a la traducció.

7. BIBLIOGRAFIA

BELLETTI, A. (2001), *Grande Grammatica italiana di consultazione*, a cura d'L. RENZI, G. SALVI, A. CARDINALETTI, cap. 2.7, vol. 2. Bolonya: Il Mulino.

BEN-HENIA, I. (2003), «Intensité et figement dans les prédicats de sentiments», *Cahiers de Lexicologie*, núm. 82, pàg. 89-103.

BUVET, P.-A. i G. GROSS (1995), «Comparaison et expression du haut degré dans le groupe nominal», *Faits de langues*. París, núm. 5, pàg. 83-88.

COLLARD, M.-F. i B. LEPINETTE (1993), «De toutes les couleurs!... Étude de locutions figées de structure: Adj (couleur) + comme + Nom (rouge comme une tomate)», *Estudios de lengua y literatura francesas,* núm. 7. Cadis: Universitat de Cadis, pàg. 31-64.

CUENCA, M. J. (1988-1991), *L'oració composta (II): la subordinació*. València: Universitat de València, pàg. 165-172.

DELATOUR, Y., D. JENNEPIN, M. LEON-DUFOUR i B. TEYSSIER (2004), «L'expression de la comparaison», a *Nouvelle grammaire du français*. París: Hachette, pàg. 291-300.

DE GIOIA, M. i E. MARQUES RANCHHOD (1996), «Comparative Romance Syntax. Frozen Adverbs in Italian and in Portuguese», *Lingvisticæ Investigationes,* núm. 20:1. Amsterdam/Filadèlfia: John Benjamins, pàg. 33-85.

DE GIOIA, M. (1994), «Sur quelques comparaisons d'adverbes figés de l'italien et du français", *Lingvisticae Investigationes*. Amsterdam/Filadèlfia: John Benjamins, núm. 18: 1, pàg. 89-119.

FONSECA, J. (1985), «Sintaxe, semántica e pragmática das comparações emblemáticas e estructuras aparentadas», separata de la *Revista da Faculdade de Letras: Línguas e Literaturas*, núm. 2. Porto: Universitat de Porto, pàg. 213-249. (http://repositorio-aberto.up.pt/bitstream/10216/8901/2/artigo6051.pdf)

GARCÍA-PAGE, M. (2008a), «Propiedades sintácticas de la comparativa estereotipada en español», *Romanistisches Jahrbuch*, núm. 59, pàg. 339-360.

GARCÍA-PAGE, M. (2008b), «La comparativa de intensidad: la función del estereotipo», *Verba: Anuario galego de filoloxia*, núm. 35, Universitat de Santiago de Compostel·la, pàg. 143-178.

GARCÍA-PAGE, M. (1996), «Más sobre la comparativa fraseológica en español», *Lingüística Española Actual,* núm. XVIII: 1, pàg. 49-77.

GREVISSE, M. (1936) *Le bon usage*, revisions i ampliacions d'A. GOOSSE. París: Duculot, 2011.

GROSS, M. (1984), «Une famille d'adverbes figés : les constructions comparatives en *comme*», *Revue québécoise de linguistique*, vol. 13, núm. 2, pàg. 237-269. (http://id.erudit.org/iderudit/602520ar).

GUTIÉRREZ ORDÓÑEZ, S. (2002) «¿Qué hace un chicarrón como tú en un sitio como este?», a *Forma y sentido en sintaxis*, cap. 3. Madrid: Arco Libros.

GUTIÉRREZ ORDÓÑEZ, S. (1994) *Estructuras comparativas*. Madrid: Arco Libros.

LEROY, S. (2004), «Sale comme une peigne et méchant comme une teigne. Quelques remarques sur les comparaisons à parangon», *Travaux Linguistiques du CERLICO*, núm.17. París: Presses Universitaires, pàg. 255-267.

LUQUE DURÁN, J. de D. (2005), «Las colocaciones de cuantificación por comparación: tradición e innovación en las comparaciones proverbiales», a J. de D. LUQUE DURÁN i A. PAMIES BERTRÁN (eds.), *La creatividad en el lenguaje: colocaciones idiomáticas y fraseología*. Granada: Granada Lingvistica, Método, pàg. 409-456.

LUQUE NADAL, L. (2005): «Las comparaciones proverbiales en inglés. Una aproximación tipològica y traductológica», a J. de D. LUQUE DURÁN i A. PAMIES BERTRÁN (eds.), *La creatividad en el lenguaje: colocaciones idiomáticas y fraseología*. Granada: Granada Lingvistica, Método, pàg. 381-397.

MILLÁN, J.A. (2002), «´El mundo entero le saldrá al encuentro´. Las comparaciones en sus repertorios», a P. ÁLVAREZ DE MIRANDA i J. POLO (comps.) Estudios ofrecidos a M. Seco, Madrid: Arco Libros, pàg. 187-197. (http://www.jamillan.com/compara.htm)

MIRA MATEUS, M.H., A.M. BRITO, I. DUARTE i I. HUB FÀRIA (eds.) (2003), *Gramática da língua portuguesa*, cap. 18. Lisboa: Caminho.

MURPHY, R. (1985), «Comparison» i «Superlatives», a *English grammar in use*. Cambridge (GB): Cambridge University Press, pàg. 104-108.

PAMIES –BERTRÁN, A. (2005), «Comparación estereotipada y colocación en español y en francés», a J. de D. LUQUE DURÁN i A. PAMIES BERTRÁN (eds.), *La creatividad en el lenguaje: colocaciones idiomáticas y fraseología*. Granada Lingvistica, Método, pàg. 469-484.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (2009), «Construcciones comparativas, superlativas y consecutivas», a *Nueva gramática de la lengua española*, cap. 45, vol. II. Madrid: Espasa Calpe.

SÁEZ DEL ÁLAMO, L.A. (1999), «Los cuantificadores: las construcciones comparativas y superlativas», a I. BOSQUE i V. DEMONTE (eds.) *Gramática descriptiva de la lengua española*, vol. I, cap. 17. Madrid: RAE / Espasa Calpe.

SARAGOSSÀ, A. (2002), «Les oracions comparatives i les consecutives», a J. SOLÀ (ed.) *Gramàtica del Català Contemporani*, vol. 3, cap. 30. Barcelona: Empúries.

SCHAPIRA, Ch. (2000), «Du prototype au stéréotype et inversement: le cliché comme + SN», *Cahiers de Lexicologie*, núm. 76, pàg. 27-40.

SCHAPIRA, Ch. (1999), *Les stéréotypes en français: proverbes et autres formules*. París: Ophrys.

SUÑER, A. (2013), «Las comparativas prototípicas», a L. SÁEZ i C. SÁNCHEZ (ed.) *Las estructuras comparativas*. Madrid: Visor, 30 pàg.

SVENSSON, M.H. (2004), *Critères de figement. L'identification des expressions figées en français contemporain*. Umeå: Umeå Universitet.

SZENDE, T. (1999), «À propos des séquences intensives stéréotypées», *Cahiers de Lexicologie*, núm. 74, pàg. 61-77.

TAMBA-MECZ, I. (1981), «Comparaisons hyperboliques», a *Le sens figuré*, Paris, PUF, pàg. 144-147.

VAN PRAGG, J. Ch. de (1982), «Intensidad expresiva de las comparaciones estereotipadas» (resumen), a *IV Congreso Internacional de Hispanistas*. Salamanca: Universidad de Salamanca, vol. 1, pàg. 815-816.

VIETRI, S. (1990), «On some comparative frozen constructions in Italian», *Linguisticae Investigationes*, núm. 14: 1. Amsterdam/Filadèlfia: John Benjamins, pàg. 149-174.

ANNEX I

TAULA 1 – estructura X *és més* + adjectiu + *que* C, o X *és* + adjectiu + *com* + C

El verb ésser pot estar representat per una altra variant aspectual: estar, semblar, esdevenir, tornar-se, fer-se...

català	**castellà**	**português**	**francès**	**italià**
vell com Matussalem més vell que l'anar a peu	más viejo que Matusalén	velho como a Sé de Braga / um vinho	vieux comme Mathusalem / Hérode / le monde	vecchio come il cucco / Matusalemme
prim com un fideu	más delgado que un fideo	magro como um espeto / um faquir	maigre comme un clou mince comme un fil	magro come una aringa / un'acciuga
gras com un toixó	más gordo que un tonel	gordo como um porco	gras comme une barrique gras comme une caille	grasso come un maiale
alt com un sant Pau/un campanar		alto como uma torre / um poste	grand comme une girafe	alto come un campanille / una giraffa
sord com una campana	más sordo que una tapia	surdo como uma porta /uma parede	sourd comme une taupe / un pot	sordo come una campana
		mudo como um peixe	muet comme une carpe / une tombe	muto come una tomba / un pesce
boig com una cabra	más loco que una cabra		fou comme un chapelier	matto come un cavallo
tossut com un bou / una mula	terco como una mula	teimoso que nem uma mula	têtu comme une mule /une bourrique	testardo come un asino/mulo
valent com un lleó	valiente como un león	valente como um leão feroz como uma onça	courageux comme un lion	fiero come un leone
lent com una tortuga	más lento que un desfile de cojos		rapide comme un escargot	
	borracho como una cuba	mais bêbado que nem um gambá	soûl comme une bourrique / un cochon / une grive soûl comme un polonais	ubriaco come un ciabattino / una zampogna
astut com una guineu	astuto como un zorro	astuto como uma raposa	rusé comme une fouine / un renard / un singe	astuto come una volpe
			aimable comme une porte de prison	dolce come il sale su una ferita
més ruc que fet d'encàrrec	más tonto que Abundio		bête comme un pied	stupido come una gallina
fort com un roure	fuerte como un roble	forte como um touro	fort comme un turc	forte come un toro
agarrat com un jueu			avare comme un écossais	

més content que un gínjol	alegre como unas castañuelas	feliz como uma criança	gai comme un pinson heureux comme un pape/ un poisson dans l'eau heureux comme un chien qui se casse le nez	
	más raro que un perro verde /un mirlo blanco	raro como uma mosca branca do olho azul		strano come le cornacchie bianche / un cane giallo
brut com una guilla brut com un gitano	más sucio que un gitano		sale comme un peigne	
(córrer com un llamp)	veloz como el rayo	rápido como o raio/a lebre / um trovão	rapide comme une flèche / l'éclair	veloce come un fulmine / una gazzella /il vento
fi com la seda	suave como la seda			morbido come la seta fine come un capello
vermell com un pebrot/un tomàtec / un escamarlà	rojo como un tomate / un pimiento / un cangrejo	vermelho como sangue	rouge comme une tomate / pivoine / un coq	rosso come una fragola / un gambero / un pomodoro
negre com el carbó	negro como el carbón	preto como o vinil	noir comme du charbon / l'ébène	nero come il carbone
blanc com la neu	blanco como la nieve / la cal	branco como a neve /a cal / leite	blanc comme neige/du lait / un linge / un cachet d'aspirine	bianco come la neve / il latte / il giglio
fred com el gel	frío como el mármol	gelado como minha ex-mulher	(faire un froid de canard)	freddo come la morte
fosc com la gola del llop		escuro como breu / a noite		scuro come la notte
dur com un roc	duro como el acero	duro como o aço	dur comme un roc	duro come un tronco / lo acciaio
dolç com la mel	dulce coma la miel	doce como o mel	doux comme un agneau	dolce come il miele
amarg com el fel	amargo como la hiel	amargo como jiló / o azedo	amer comme chicotin / coloquinte	amaro come il fiele
clar com l'aigua / la llum del dia	más claro que el agua	claro como água	clair comme le jour/ l'eau de source / l'eau de roche clair comme l'eau de boudin	chiaro come la luce del giorno / la luce del sole
gran com una casa de pagès			gros comme une maison	grande come una casa / l'oceano
bo com el pa	más bueno que el pan		bon comme du bon pain	docile/buono come un agnello / il pane
dolent com la pesta	más malo que la tiña	mais mau que o lampião	méchant comme une teigne / la gale	brutto/cattivo come la peste / la fame

lleuger com una daina / la palla		leve como uma pluma	léger comme une plume	leggero come una piuma / la paglia
llarg com un dia sense pa	más largo que un día sin pan		long comme un jour sans pain/ un asperge	lungo come la quaresima / la fame
fresc com una rosa		fresco que nem uma alface	frais comme un gardon / le jour / l'œil / une fleur / une pomme d'api	fresco come una rosa / una mela
carregat com un ase			chargé comme une bourrique	

TAULA 2 – estructura X *té més* + substantiu + *que* C, o X *té* + substantiu (o SN) + *com* C

català	**castellà**	**português**	**francès**	**italià**
uns ulls com taronges	unos ojos como platos		(faire) des yeux comme des billes	gli occhi fuori dalle orbite
	más razón que un santo			più ragione di un santo
més paciència que un sant	más paciencia que Job			più pazienzia di un santo / di Giobbe
	más moral que el alcoyano			
	más conchas que un galápago			
set vides com els gats	más vidas que un gato			più vite di un gatto
(el cap ple de pardals)	menos cerebro que un mosquito		(une cervelle de moineau)	

TAULA 3 – estructura X + verb + *més que* + C, o X + verb + *com* C

català	**castellà**	**português**	**francès**	**italià**
tremolar com una fulla	temblar como un flan		trembler comme une feuille	tremare come una foglia

menjar com un ocellet	comer como un pajarito	comer como um passarinho	manger comme un moineau / un oiseau	mangiare come un uccellino
menjar com un ogre / una llima	comer como una lima	comer que nem um mendigo / uma orca comer como um padre	manger comme un chancre / un ogre / un loup	mangiare come un maiale
beure com una esponja / una mula / un clot d'arena	beber como un cosaco	beber como um hipopótamo	boire comme un trou	bere come un otre / una spugna
xerrar més que el vi / un sac de nous	hablar como una cotorra	falar como uma matraca / mais que a boca	parler comme un moulin / un perroquet (bavard comme une pie)	
parlar com un llibre (obert)	hablar como un libro	(ser um livro aberto)	parler comme un livre	parlare come un livro stampato
dormir com una soca	dormir como un tronco / un lirón	dormir como um anjo	dormir comme un loir / une marmotte / une souche un bienheureux	dormire come un sasso/ un macigno
treballar com un negre	trabajar como un condenado	trabalhar como um condenado	travailler comme un fou / un nègre	lavorare come un pazzo /un negro
demanar més que un pobre	pedir como las monjas	pedir como um pastor		
desafinar com un lladre		desafinar como uma taquara rachada	chanter comme une casserole	stonare come una campana
(dir mentides com una casa de pagès)	mentir como un bellaco		mentir comme on respire mentir comme une oraison funèbre	
córrer com un llamp / el vent	corre más que un galgo		courir comme un dératé / un cheval	
cantar com un rossinyol / una calàndria / un serafí	cantar como un ruiseñor	cantar como um pássaro / um rouxinol	chanter comme un rossignol	cantare come un usignolo
plorar com una Magdalena	llorar como una Magdalena		pleurer comme une Madeleine	piangiare come un bambino
tractar com un drap brut			traiter comme un torchon	tratare come un cane / un strofinaccio
fumar com un carreter			fumer comme un pompier	fumare come un turco
	conocer como la palma de la mano		connaître comme sa poche	conoscere come le sue tasche

ANNEX II

TAULA 1 – El prototip és, majoritàriament, un animal (en verd, els que no compleixen la condició)

català	**castellà**	**português**	**francès**	**italià**
gras com un toixó	más gordo que un tonel	gordo como um porco	gras comme une barrique gras comme une caille	grasso come un maiale
boig com una cabra	más loco que una cabra		fou comme un chapelier	matto come un cavallo
	más raro que un perro verde /un mirlo blanco	raro como uma mosca branca do olho azul		strano come le cornacchie bianche / / un cane giallo
		mudo como um peixe	muet comme une carpe / une tombe	muto come una tomba / un pesce
fort com un roure	fuerte como un roble	forte como um touro	fort comme un turc	forte come un toro
tossut com un bou / una mula	terco como una mula	teimoso que nem uma mula	têtu comme une mule / une bourrique	testardo come un asino/mulo
valent com un lleó	valiente como un león	valente como um leão feroz como uma onça	courageux comme un lion	fiero come un leone
astut com una guineu	astuto como un zorro	astuto como uma raposa	rusé comme une fouine / un renard / un singe	astuto come una volpe
set vides com els gats	más vidas que un gato			più vite di un gatto
(el cap ple de pardals)	menos cerebro que un mosquito		(une cervelle de moineau)	
menjar com un ocellet	comer como un pajarito	comer como um passarinho	manger comme un moineau / un oiseau	mangiare come un uccellino
xerrar més que el vi / un sac de nous	hablar como una cotorra	falar como uma matraca / mais que a boca	parler comme un moulin / un perroquet (bavard comme une pie)	
córrer com un llamp / el vent	corre más que un galgo		courir comme un dératé / un cheval	
cantar com un rossinyol / una calàndria / un serafí	cantar como un ruiseñor	cantar como um pássaro / um rouxinol	chanter comme un rossignol	cantare come un usignolo
fumar com un carreter			fumer comme un pompier	fumare come un turco

TAULA 2 – El prototip és algun altre element de la natura (en verd, els que no compleixen la condició)

català	castellà	português	francès	italià
(córrer com un llamp)	veloz como el rayo	rápido como o raio/a lebre / um trovão	rapide comme une flèche / l'éclair	veloce come un fulmine / una gazzella /il vento
fort com un roure	fuerte como un roble	forte como um touro	fort comme un turc	forte come un toro
fresc com una rosa		fresco que nem uma alface	frais comme un gardon / le jour / l'œil / une fleur / une pomme d'api	fresco come una rosa / una mela
tremolar com una fulla	temblar como un flan		trembler comme une feuille	tremare come una foglia
dormir com una soca	dormir como un tronco / un lirón	dormir como um anjo [*àngel*]	dormir comme un loir / une marmotte / une souche / un bienheureux	dormire come un sasso/ un macigno
fosc com la gola del llop		escuro como breu / a noite		scuro come la notte
fi com la seda	suave como la seda			morbido come la seta
fred com el gel	frío como el mármol	gelado como minha ex-mulher	(faire un froid de canard)	freddo come la morte
dur com un roc	duro como el acero	duro como o aço	dur comme un roc	duro come lo acciaio / un tronco /
dolç com la mel		doce como o mel	doux comme un agneau	dolce come il miele
amarg com el fel	amargo como la hiel	amargo como jiló / o azedo	amer comme chicotin / coloquinte	amaro come il fiele
clar com l'aigua / la llum del dia	más claro que el agua	claro como água	clair comme le jour/ l'eau de source / l'eau de roche clair comme l'eau de boudin	chiaro come la luce del giorno / la luce del sole
llarg com un dia sense pa			long comme un jour sans pain/ un asperge	lungo come la quaresima / la fame
lleuger com una daina / la palla		leve como uma pluma	léger comme une plume	leggero come una piuma / la paglia

TAULA 3 – El prototip és un element de la vida quotidiana (en verd, els que no compleixen la condició)

català	castellà	português	francès	italià
prim com un fideu	más delgado que un fideo	magro como um espeto / um faquir	maigre comme un clou mince comme un fil	magro come una aringa / un'acciuga
alt com un sant Pau/un campanar		alto como uma torre / um poste	grand comme une girafe	alto come un campanille / una giraffa
sord com una campana	más sordo que una tapia	surdo como uma porta /uma parede	sourd comme une taupe / un pot	sordo come una campana
	borracho como una cuba	mais bêbado que nem um gambá	soûl comme une bourrique / un cochon / une grive soûl comme un polonais	ubriaco come un ciabattino / una zampogna
fi com la seda	suave como la seda			morbido come la seta
gran com una casa de pagès			gros comme une maison	grande come una casa / l'oceano
bo com el pa	más bueno que el pan		bon comme du bon pain	docile/buono come un agnello / il pane
dolent com la pesta	más malo que la tiña	mais mau que o lampião	méchant comme une teigne / la gale	brutto/cattivo come la peste / la fame
llarg com un dia sense pa	más largo que un día sin pan		long comme un jour sans pain/ un asperge	lungo come la quaresima / la fame
parlar com un llibre (obert)	hablar como un libro	(ser um livro aberto)	parler comme un livre	parlare come un livro stampato
demanar més que un pobre	pedir como las monjas	pedir como um pastor		
desafinar com un lladre		desafinar como uma taquara rachada	chanter comme une casserole	stonare come una campana
(dir mentides com una casa de pagès)	mentir como un bellaco		mentir comme on respire / une oraison funèbre	
tractar com un drap brut			traiter comme un torchon	tratare come un cane / un strofinaccio
fumar com un carreter			fumer comme un pompier	fumare come un turco
	conocer como la palma de la mano		connaître comme sa poche	conoscere come le sue tasche